

naam **Roel Jongeneel**

leeftijd **62**

opleiding **landbouweconomie aan Wageningen**

Universiteit, gepromoveerd op een studie naar
Europees landbouwbeleid

functie **universitair docent agrarische economie en**

plattelandsbeleid bij Wageningen Universiteit en

senioronderzoeker agrarische economie,

marktontwikkeling en landbouw- en voedselbeleid

van Wageningen Social en Economic Research

‘Doelsturing is geen vrijheid, blijheid.

De verduurzamingsopgaven voor de
melkveehouderij zijn groot’

‘Moment om te investeren in toekomst sector is nu’

Landbouweconoom Roel Jongeneel hoort Haagse beleidmakers regelmatig met kromme tenen aan. Economisch staat de melkveehouderijsector er goed voor, de marktverwachtingen zijn positief en ondernemers willen investeren. Maar zolang de politiek geen keuzes maakt, staat alles stil. Een uitgelezen moment om de sector toekomstbestendig te maken dreigt verloren te gaan.

TEKST WICHERT KOOPMAN

In amper twintig jaar tijd groeide Wageningen Campus uit tot een kleine stad van kantoorgebouwen met namen als Orion, Atlas en Radix. Niet alleen het onderwijs en onderzoek van Wageningen University & Research is hier geconcentreerd, ook tal van innovatiecentra van grote voedingsbedrijven, zoals FrieslandCampina, vestigden zich in de loop der jaren op deze ‘hotspot voor kennisdeling en innovatie’. Hijskranen en bouwgeluiden verraden bovendien dat de uitbreidingshonger nog niet is gestild. ‘Wageningen Campus bouwt aan de toekomst’, melden de borden. De campus is een passende plek voor een gesprek over toekomstperspectief voor de melkveehouderij. Hier treffen we Roel Jongeneel, zoon van een melkveehouder en onderzoeker en docent economie en (Europees) landbouwbeleid. Hij reist veel en werkt als adviseur van de Europese Commissie vaak in Brussel. Afgelopen maanden was hij echter regelmatig in de Wageningse kantoorruimte actief. Samen met collega-wetenschappers Gerard Ros (bodembondige), Wim de Vries (stikstofspecialist) en Martin van Ittersum (planten-wetenschapper) – in Wageningse kringen ook wel ‘de bende van vier’ genoemd – werkte hij aan een integrale studie naar de mogelijkheden van bedrijfsspecifieke doelstelling. Op eigen initiatief, op stille vrijdagmiddagen en bij zelf meegebrachte gevulde koeken.

Doelstelling lijkt op dit moment haast wel de oplossing voor alle problemen in de melkveehouderij. Zien u en uw collega’s dat ook zo?

‘De omslag van algemene middelenvoor-

schriften naar bedrijfsspecifieke doelstelling is zeker een goede ontwikkeling. Het geeft boeren weer zelf de regie. Doelstelling daagt het vakmanschap en het ondernemerschap uit en belooft veehouders die stappen in de goede richting zetten. Dat stimuleert natuurlijk veel meer dan voldoen aan opgelegde ge- en verboden. De boer aan het roer, daar kan niemand tegen zijn.’

‘Maar doelstelling is beslist geen vrijheid, blijheid. De verduurzamingsopgaven voor de melkveehouderij zijn groot. Om de wettelijk vastgelegde sectordoelen te kunnen halen, zullen bedrijfsspecifieke doelen ambitieus moeten zijn. Dat zal ook echt wat van boeren vragen. En wie denkt dat met de invoering van doelstelling alle problemen kunnen worden opgelost, zal bedrogen uitkomen. Naast doelstelling zullen generieke middelenvoorschriften nodig blijven, omdat doelstelling niet altijd mogelijk is. Of omdat doelstelling voor sommige gebieden – denk aan de directe omgeving van Natura 2000-gebieden – niet genoeg oplevert.’

‘Overigens blijft de discussie over doelstelling nog erg algemeen. Dat was voor ons de reden om concreet in beeld te brengen wat de omslag naar doelstelling gaat betekenen in de praktijk.’

Minister Wiersma heeft uw boekje kennelijk ook gelezen. Ze publiceerde onlangs een Kamerbrief waarin veel elementen uit uw studie terugkomen. Bent u hier blij mee?

‘Het is zeker mooi dat deze minister werk wil maken van doelstelling. Maar wat ons betreft, zou ze wel wat voortvarender te

werk mogen gaan. Invoering van bedrijfsspecifieke doelstelling is echt een omslag in beleid. Dat is niet van vandaag op morgen geregeld. Als we wachten tot alles en iedereen volledig klaar is, gaat kostbare tijd verloren. Tijd die we eigenlijk niet meer hebben, gezien de grote opgaven voor de melkveehouderij.’

‘Het ministerie zou doelstelling geleidelijk kunnen invoeren en op korte termijn al met bepaalde vormen aan de slag kunnen gaan. Binnen de ecoregelingen van het Europese GLB zijn bijvoorbeeld nu al mogelijkheden om boeren te belonen voor het halen van doelen. Als ik het voor het zeggen had, zou ik daar bij de invulling van de regelingen voor 2026 al gebruik van maken. Boeren willen wel. Zie de grote belangstelling voor deelname aan de ecoregelingen. Daar zitten al elementen van doelstelling in.’

Over de uitwerking van bedrijfsspecifieke doelstelling in de praktijk is de minister nog vaag. Zo wil ze nog niets zeggen over concrete doelen. Hoe kijkt u daarnaar?

‘De minister zegt dat ze wil werken aan “haalbare doelstellingen”. Maar als het kabinet vasthoudt aan de doelen zoals die zijn vastgelegd in bijvoorbeeld de stikstof- en klimaatwet, is dat niet het eerlijke verhaal. Wij hebben berekend wat toewerken naar de wettelijke doelen gaat betekenen voor de doelen voor individuele bedrijven voor bijvoorbeeld de uitstoot van ammoniak en broeikasgassen en het stikstof-bodemoverschot.’

‘Het is zeker niet zo dat alle melkveehou-

‘De politiek moet nu wel doorpakken om een sterke sector over te houden’

ders zonder veel moeite aan deze doelen kunnen voldoen. Van een groot deel van de ondernemers zullen forse inspanningen worden gevraagd. Een deel van de bedrijven zal de doelen niet halen met management-aanpassingen. Dat is het eerlijke verhaal. Wij hebben in onze studie overigens weinig rekening gehouden met het effect van stoppers en stoppersregelingen. Dat zou wat extra ruimte voor de blijvers kunnen geven. Maar laat de minister zich niet bij voorbaat rijk rekenen. Invoering van bedrijfsspecifieke doelsturing zal voor veel melkveehouders hoe dan ook grote gevolgen hebben.’

Melkveehouders zitten in een merkwaardige dubbele positie. Er wordt niet slecht verdiend, maar de bedrijfsontwikkeling stagneert. Hoe kijkt u hiernaar?

‘Het rendement in de melkveehouderij is de laatste jaren inderdaad gemiddeld goed, al zijn de verschillen tussen bedrijven groot en worden sommige veehouders hard ge-

raakt door de hoge kosten voor mestafzet. Daarbij zijn de verwachtingen voor de zuivelmarkt en de melkprijs voor de komende jaren positief. Gelukkig zijn er ook nog steeds jonge mensen die verder willen in de melkveehouderij. Er is voor hen een goede toekomst.’

‘Maar er wordt op dit moment vanwege onzekerheid over beleid te weinig geïnvesteerd in de melkveehouderij. Als veehouders geen duidelijkheid hebben, maken ze pas op de plaats of gaan ze andere keuzes maken. Zo zien we dat goede ondernemers met moderne bedrijven nu meedoen aan stoppersregelingen. Dat is natuurlijk ontzettend jammer voor de sector. Ik zou het ondernemers gunnen dat de overheid hen duidelijkheid geeft over concrete doelen waar ze over pakweg tien tot vijftien jaar aan moeten voldoen, ook al zullen die doelen ambitieus zijn.’

‘Er is heel veel innovatiekracht in de sector. En als ik zie wat voorlopers nu al kunnen bereiken, is er veel mogelijk. Ik

ben ervan overtuigd dat de melkveehouderij, als het gaat over verduurzaming, tot veel meer in staat is dan we nu voor mogelijk houden.’

U reist veel en wisselt kennis uit met collega's uit verschillende landen. Hoe ziet u de internationale concurrentiepositie van de Nederlandse en Vlaamse melkveehouderij? Prijzen we ons met strenge milieuwetgeving niet uit de markt?

‘Boeren in balans met de omgeving is de basis voor een gezonde landbouw. Dat is altijd zo geweest en dat zal ook altijd zo blijven. De balans met de omgeving is nu verstoord en we ontkomen niet aan maatregelen om deze te herstellen. Dat geldt voor de melkveehouderij in Nederland en Vlaanderen, maar net zo goed voor die in bijvoorbeeld Denemarken en delen van Duitsland, Frankrijk en Italië. De nieuwe EU-commissaris voor landbouw geeft dat in zijn toekomstvisie ook aan.’

‘Samen met collega's ben ik betrokken bij het opstellen van marktvoorspellingen. De langetermijnverwachtingen voor de Europese zuivelmarkt worden eigenlijk steeds beter, ook al omdat de Europese melkproductie langzaam daalt. Aanpassingen om de sector weer in balans te brengen met de omgeving, kunnen we nu best dragen. Het grote probleem is dat het beleid – ook in de EU – al jaren kwakkelst. Daardoor stagneert de verduurzaming van de sector. En dat is uiteindelijk de grootste bedreiging voor de toekomst.’

Boven de melkveesector hangt een donkere wolk van krimp van de veestapel. Bent u niet bang dat dit ten koste zal gaan van het toekomstperspectief en de innovatiekracht in de sector?

‘De melkveehouderij- en de zuivelsector in Nederland en Vlaanderen zijn sterk, ook als het gaat om de ontwikkeling van nieuwe kennis. Kijk maar wat er hier op de campus allemaal gebeurt. Die kracht gaat echt niet zomaar verloren als de veestapel geleidelijk krimpt en uiteindelijk pak 'm beet twintig of dertig procent kleiner wordt.’

‘Bedreigender voor de toekomst is het gebrek aan duidelijkheid over de wet- en regelgeving. De politiek moet nu wel doorpakken om een sterke sector over te houden. De kansen voor de melkveehouderij zijn goed, ondernemers willen vooruit. Maar we maken geen meters als het gaat om het oplossen van problemen. De tijd om de sector klaar te maken voor de toekomst is nu. Dit moment mag niet verloren gaan.’ |